

הוא לשם הכוונה „לזכות את ישראל“⁷⁴, את מדותיו וגופו הגשמי⁷⁵, ודוקא עי"ז נמשך בתורה גם „חפץ 418 ה" שבעצמותו יתברך, יגדיל תורה ויאדיר.

(משיחת ש"פ אהר"ק תשכ"ד)

74) ראה תורת שלום שם ע' 123. מפתגמי רבינו הזקן: מען האט גאָר קיין השגה ניט, ווי עס איז טייער באַ השי"ת דער גוף פון אַ אידן (היום יום ס"ע צא).

שהם במספר תרי"ג, דלכן כל המדרי' בהשתל' הם במספר הזה, ולכן הנה גם בהנשמה הרי יש ג"כ תרי"ג כחות, שבהם תלויים התרי"ג מצות.

75) ראה המשך באתי לגני השי"ת פ"ד: והאדם הוא בציור רמ"ח אברים ושס"ה גידים

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

היכל תשיעי
קובץ שלשלת האור
שער שלישי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

פרקי אבות

(חלק יז — רבי חנניה בן עקשיא אומר)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושתים לבריאה

שנת המאה ועשרים להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע

התורה, כמאמר חז"ל⁶⁸, "מחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר" (גם לתורה);

אבל כאן מדובר בעיקר – מאחר שהמעשה עיקר⁶⁹ – אודות בירור וזיכוך המדות הטבעיות דנפש הבהמית, עד לזיכוך אברי הגוף הגשמי, אשר בחיצוניותו אינו שונה מגופו של אינו יהודי⁷⁰, וא"כ איך יתכן שענין ותכלית התורה במעלתה הכי נעלית הוא לברר⁷¹ את כחות ומדות הגוף ונפש הבהמית?

ולכן מקדימים אנו את המשנה "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא", ד"עולם הבא" כאן לא קאי על גן עדן אלא על עולם התחי, נשמות בגופים⁷¹, ואומרים זאת על כל אחד מישראל⁷², מפני שגם מצד גופו הנה כל אדם מישראל הוא, נצר מטעי מעשה ידי להתפאר⁷³, וכידוע⁷³ שבחירת הקב"ה (דאמיתית ענין הבחירה הוא בעצמותו ית') היא בשייכות לגופו של איש ישראל. וממילא מובן שאין כל תימה על זה שכל ענינה של התורה

כיצד יתנהג האדם עם חברו לפיכך התחיל התנא במסכת זו משה קבל תורה מסיני לומר לך שהמדות והמוסרים שבזו המסכת לא בדו אותם חכמי המשנה מלבם אלא אף אלו נאמרו בסיני.

וכאן עלולה להתעורר שאלה: מאחר שישנם מוסרים ומדות כעין אלה בספרי חכמי אומות העולם, לשם מה ה' צורך לצוות על כך בסיני כחלק מן התורה דוקא?

וזה מתבאר ע"י משנה זו "רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות", היינו, שענין התורה והמצוות הוא בכדי לזכך את כל כחות (ומדות) האדם – ומהאי טעמא הנה גם "מוסרים ומדות" אלו נאמרו בסיני כחלק מן התורה, כיון שהכוונה אינה רק להודיע "כיצד יתנהג האדם עם חברו", אלא בעיקר לפעול את בירור וזיכוך המדות, וזה יתכן דוקא כאשר ענינים אלו נכללים ב"הרבה להם תורה ומצות"⁶⁶, אשר דוקא אז יש בהם הכח לזכך את המדות והכחות הפרטיים שיהיו כלים לאלקות⁶⁷.

יד. ולתוספת הסברה בענין זה, שענינה של תורה הוא לפעול את זיכוך המדות והכחות שבאדם – דלכאורה, בשלמא אילו ה' מדובר בכחות הנשמה, ה' זה מובן, מפני ששורש הנשמות הוא למעלה משורש

(68) ב"ר פ"א, ד. וראה המשך תרס"ו ד"ה וידבר גו' במדבר סיני, ועוד.

(69) אבות פ"א, מ"ז.

(70) תניא פמ"ט.

(71) להעיר מקונטרס ענינה של תורת החסידות סי"ט בביאור מרז"ל (קידושין ל, ב) בראתי יצה"ר ובראתי לו תורה תבלין.

(71*) וראה לעיל ע' 344 ואילך.

(72) ראה בארוכה תשובות וביאורים סי' ח"ט, וש"נ.

(73) תניא שם. ובארוכה סי' השיחות תורת שלום ע' 120 ואילך.

(* אגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"א ע' קמב ואילך. המו"ל.

(66) שלכן נאמר במשפטים "לפניהם" ולא לפני ע"כ ואפילו דנים אותו כדיני ישראל (גיטין פח, ב. שו"ע חו"מ רסכ"ו).

(67) ולהעיר מזרוע ימין להחיד"א ריש מס' אבות.

417

Likkutei Sichot
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2022

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY

770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213

(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718

editor@kehote.com / www.kehote.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehote.com

סתומות ולא מפורשות וגלויות וידועות⁵⁸.

משא"כ בתורה שבעל-פה מתגלים הריבוי והתחלקות שבמצוות.

416

ולכן בתורה שבכתב מבוארת השלמת הכוונה ש"ה' חפץ למען צדקו" כפי שהיא נפעלת בתורה (שלמעלה) אשר היא למעלה מריבוי והתחלקות, וההגדלה בתורה היא באיכות – יגדיל תורה ויאדיר

[ובפרטיות מבוארת בזה ההגדלה הן בתורה והן במצוות כפי שהן אמורות בתורה, והם ב' הלשוניות "יגדיל" ו"יאדיר"⁵⁹: "יגדיל" זו מעלת התורה מצד "תלמוד גדול שהתלמוד מביא לידי מעשה"⁶⁰, ו"יאדיר" זו מעלת התורה בעצמותה כפי שהיא לגמרי למעלה ממצוות, וזהו ענין המלוכה שבתורה⁶¹ – "בי מלכים ימלכו"⁶²].

משא"כ בתורה שבעל-פה בא הדבר בגילוי, "הרבה להם תורה ומצוות", כנ"ל⁶².

(58) אגה"ק סי' כט (קנא, א).

(59) ראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ס"ב וג', דב' מעלות בתורה לגבי מצות, עיי"ש.

(60) קידושין מ, ב.

(61) ראה גיטין נו, ב: אין אדיר אלא מלך. ובמנחות (נג, סע"א) יבוא אדיר כו'. הצ"ח לתהלים (יהל אור) צג, ד.

(62) משלי ת, טו. ראה גיטין סב, סע"א.

(62*) וזהו גם הטעם לשינוי השם – "ה' חפץ", רצה הקב"ה: דבתושב"כ שבה נרגש כפי שהוא בשרשו, למעלה מריבוי והתחלקות, נאמר שם הוי"ו, שם העצם (פרדס ש"ט, מו"נ ח"א פס"א ואילך, ועוד), ושם המיוחד (סוטה לת, א. סנהדרין ס, א. וראה פרדס שם). משא"כ בתושבע"פ שבאה בהתגלות וריבוי כו' אומר "הקב"ה שקאי על

יב. ובה יובן גם הטעם לכך שנאמר "יגדיל תורה ויאדיר" בלשון עתיד (ולא "הגדיל תורה והאדירה"), לפי שההגדלה וההאדרה בתורה שבכתב בשרשה למעלה, נעשית דוקא ע"י "הרבה להם תורה ומצוות", היינו, ע"י התורה והמצוות לאחד וירידתן למטה והתגלותן ע"י התורה שבעל-פה;

ונמצא שההגדלה בתורה נפעלת בעתיד – "יגדיל תורה ויאדיר" –

מתוך (ולאחרי) "אורייתא" יוצאת (מן ה"רמיזא באורייתא"⁶³) התורה שבעל-פה, ולימודה מביא לידי מעשה.

והרי זה מתאים גם עם הפירוש הפשוט ד"יגדיל תורה ויאדיר", דקאי על לעתיד לבא⁶⁴, מפני שאמיתית הגילוי של ענין זה יהי' לאחר שיושלם ענין "לזכות את ישראל" ע"י "הרבה להם תורה ומצוות" בפועל ובשלימות – לעתיד לבא.

יג. ע"פ כל הנ"ל יש לבאר גם את שייכות משנה זו ד"ר' חנני' בן עקשיא אומר" לפרקי אבות (הנלמדים כהכנה למתן תורה בחג השבועות):

כתב הברטנורא⁶⁵ בריש אבות: לפי שמסכת זו אינה מיוסדת על פי מצוה ממצוות התורה כשאר מסכתות שבמשנה אלא כולה מוסרים ומדות וחכמי אומות העולם גם כן חברו ספרים כמו שבדו מלבם בדרכי המוסר

בחי' ז"א (תו"א יב, ד. וראה לקו"ת תוריע כב, ג. ובכ"מ).

(63) ראה תו"א פת, רע"ג. המשך תרס"ו ע' שצג. ובכ"מ. וראה אגה"ק סו"ס כט. וראה תענית ט, א שאפילו נ"ך רמיזו באורייתא.

(64) ראה רד"ק ישעי' שם.

(65) וראה מדרש שמואל שם.

פרקי אבות

409

אשר בשתייהן מודגשת מעלת בני ישראל⁶: במשנה "כל ישראל" – שהם "נצר מטעי מעשה ידי", ובמשנה "ר' חנני' בן עקשיא" – שריבוי התורה והמצוות הוא עבור בני ישראל, "רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות".

וצריך להבין: פרקי אבות כוללים, כידוע, הוראות והנהגות ומדות טובות, עד מילי דחסידותא⁷, ובמה נוגע לכל זה ענין מעלתם של ישראל?

ב. ויובן בהקדים הביאור במשנתנו:

הברטנורא⁸ פירש: לפיכך הרבה להם תורה ומצוות כגון פרשת שקצים ורמשים⁹ כדי להרבות שכר כשהן בדלים מהם, אע"פ שבלאו הכי לא היו אוכלין אותן שנפשו של אדם קצה בהן [ולפי זה אפשר לומר כעין זה גם בנוגע לתורה ולימודה, שהקב"ה כלל בתורה גם ענינים המובנים "בלאו הכי" בשכל האדם, "כדי להרבות שכר" עבור לימוד ענינים אלו¹⁰].

(6) ראה דרך חיים למהר"ל בריש מס' אבות בביאור המשנה "כל ישראל".

(7) ראה ב"ק ל, א.

(8) בסוף מס' מכות. ועד"ז הוא בפרש"י (ריב"ז) להמשנה במכות (כג, רע"ב). ומאירי שם. וכ"פ בית רענן לילקו"ש שמיני רמז תקלו. ובזו"ר שבהערה 10. וראה מלאכת שלמה מכות שם.

(9) ובפרש"י (מכות שם) שקצים ונבלות. וצ"ע שלא הזכירו דם, דבי' קאי לפני זה בהמשנה שם. וראה פרש"י עה"ת ראה יב, כה (שם, כג).

(10) ועד"ז חולין סו, ב (וראה זי"ר לילקו"ש

א. "רבי חנני' בן עקשיא אומר רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות שנאמר ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר".

מאמר זה של ר' חנני' בן עקשיא, הגם שמקומו בסדר המשניות הוא בסיום מסכת מכות, הרי מנהג ישראל לאומרו לאחר כל פרק מפרקי אבות, וטעם הדבר, כמו שפירש רש"י², "לפי שיש בה סיום נאה נהגו כל העם לאומרו בסוף כל פרק ופרק לפי שאין אומרים קדיש על המשנה אלא על האגדה כו"³.

אבל מאחר שכל הענינים בתורה הם בתכלית הדיוק (ואף "מנהג ישראל תורה היא"⁴), ובפרט שחלק ממפרשי המשניות דאבות צירפו מאמר זה לפרקי אבות, ופירושו על אתר – מובן שלמאמר זה שייכות גם למסכת אבות.

כמו כן מנהג ישראל להקדים לכל פרק בפרקי אבות את אמירת המשנה "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא כו"⁵ – שהיא משנה במסכת סנהדרין⁵. והצד השווה שבכ" המשניות (הנאמרות בתחילה ובסיום),

(1) ישעי' מב, כא.

(2) בסיום מס' אבות.

(3) וראה מג"א אור"ח סנ"ד סק"ג. שר"ע אדה"ז שם ס"ד. ובהמובא (מבאר שבע) במסורת הש"ס לאבות כסופו. ואכ"מ.

(4) ראה ירושלמי פסחים פ"ד ה"א, ועוד (נסמן בלקו"ש ח"ד ע' 1080).

(5) רפ"א (צ, א).

410 אבל לפי פירוש זה אינו מובן: א) תוכן הלשון, הרבה להם" – כיון שלפי הנ"ל, "לזכות את ישראל" אינו טעם על (כללות ה)ריבוי דתורה ומצוות, אלא על הציווי דמצוות מסוימות. ב) תוכן הלשון "לזכות את ישראל" – דלפי פירושו הי' לתנא לנקוט לשון המדגישה את ענין השכר, כגון "להרבות את שכם" וכו"ב.

ג. והרמב"ם¹² פירש את המשנה הנ"ל: "כ¹³ כשיקיים אדם מצוה מתרי"ג מצות כראוי וכהוגן ולא ישתף עמה כוונה מכוונת העולם בשום פנים אלא שיעשה אותה לשמה מאהבה כו' הנה זכה בה לחיי העולם הבא ועל זה אמר ר' חנני' כי המצות בהיותם הרבה אי אפשר שלא יעשה אדם בחייו אחת מהם על מתכונתה ושלמותה ובעשותו אותה המצוה תחי' נפשו באותו מעשה".

ולפי פירוש זה מבוארת הלשון "הרבה להם תורה ומצוות"; דוקא ע"י הריבוי בתורה ומצוות ישנה ודאות שהאדם יקיים (עכ"פ) אחת בשלימותה

שמיני שם (דף קמו, ע"א). משא"כ בענינים שעליהם אמרו (סנהדרין ע"א, א. ובכ"מ) "דרוש וקבל שכר". אבל ראה של"ה (תט, סע"ב ואילך. ושו"ג) דגם במקום שאמרו יגדיל תורה ויאדיר שאינו ענין להך מילתא אבל מ"מ יש ללמוד ממנו כו' למקום אחר, ע"ש. וראה לקו"ש ח"ד ע' 72 הערה 14. אנצקלופדי' תלמודית ערך דרוש וקבל שכר. ואכ"מ.

11) וכהלשון בתחומא שמיני ת. יל"ש שם (רמז תקלו): כדי שיתן שכר טוב לישראל שמשמרינן את המצות. כמו שפי' בית רענן שם. 12) בפיה"מ סוף מס' מכות. וראה עקרים מ"ג פכ"ט. מדרש שמואל בסוף מס' אבות.

13) בדברי הרמב"ם – עייג"כ שער המצות להאריז"ל בתחלתו. עיי"ש.

וכו', ונמצא ש"הרבה להם" הוא אכן מפני ש"רצה הקב"ה לזכות וכו'".

אבל (נוסף על זה שגם לפירושו עדיין קשה מדוע נאמר הדבר בלשון לזכות¹⁴ את ישראל, ולא בלשון שכר, כנ"ל, הרי) עצם הפירוש¹⁵ דורש ביאור¹⁶: לפי פירושו נמצא, שבענין "הרבה להם (תורה ו)מצות" אין מעלה לעצמו, וריבוי המצוות הוא רק אמצעי (ענין טפל לצורך המצוה האחת) המבטיח קיום מצוה אחת "על מתכונתה ושלמותה"¹⁷.

ד. גם צריך להבין:

א) ר' חנני' בן עקשיא מדגיש "רצה הקב"ה לזכות את ישראל" – ואילו בפסוק ההדגשה היא "ה' חפץ למען צדקו" – למען הצדק דהקב"ה¹⁸?

ב) בפסוק מדובר רק אודות התורה – "יגדיל תורה ויאדיר" – ואילו ר' חנני' בן עקשיא מדגיש "לפיכך הרבה להם תורה ומצוות"¹⁹?

14) אע"פ שגם בפיה"מ כתב "זכה" – הי' לכאורה שכר קיום מצוה במתכונתה ושלמותה.

15) וראה בארוכה דרך חיים למהר"ל בסופו, שהרבה להשיג על פי' הרמב"ם.

16) גם: הרי אין זה הסברה על הריבוי בתורה.

17) אבל י"ל בפירוש דברי הרמב"ם – ועפ"ז מתורצות לכאורה גם קושיות המהר"ל – (דלא נחית להחילוק אם יש לו חציו זכות כו', אלא) דכוונתו ע"ד המבואר (אגה"ק ס"ו. ובכ"מ) בפי' (שבת ק"ת, ב) אבן במאי הוי זהיר טפי, שלכל אחד יש מצוה מסוימת שע"י נמשך ומאיר לו האור שבכל המצות. וראה צפע"נ לפיה"מ מכות שם. חדא"ג מהרש"א מכות (כג, ב ד"ה תרי"ג מצות).

18) ראה רד"ק ישע"י שם. אבל ראה פיה"מ ורע"ב מכות שם.

19) ראה רד"ק ישע"י שם. אבל ראה פיה"מ ורע"ב מכות שם.

19) בדרך חיים שם בסופו: נגד שהרבה להם

415 יא. בתורה⁴⁹ ומצוות ישנן בכללות ב' מדריגות: התורה כפי שהיא למעלה, ושם היא נעלית מריבוי והתחלקות, וכפי שהיא נמשכת בהשתלשלות ויורדת למטה, וירידה זו פועלת בה ריבוי התחלקות⁵⁰.

[והדבר בא לידי ביטוי גם בחילוק שבין תורה למצוות, שביחס למצוות הנה התורה היא ענין של אחדות⁵¹, וכידוע⁵² שהתורה "נמשלה לדם", והדם בכל מקום בגוף הוא לעולם אותה מציאות; ואילו המצוות נמשלו לאברים, אשר כל אבר הוא מוגדר בגדרו וציורו ושונה משאר האברים].

אבל דוקא ע"ז שהתורה נמשכת

ע"ש בארוכה. ואולי י"ל שזהו כפי שהעונג הוא כבר בבחי' המשכה בהדבר (ע"ש, כמו עד"מ בפנים הרי התענוג שברא"י מלוכש בעינים כו") וחיצוניות הרצון, אבל התענוג כפי שהוא בעצמותו, הרי אין שייך לומר ענין התחלקות וריבוי. וראה המשך תרס"ו ע' סג ואילך. המשך תער"ב שם.

או י"ל לאידך דדוקא מצד פנימיות התענוג כמו שהוא בעצמותו בא ונמשך פרטי התחלקות התענוג (משא"כ מצד הרצון). וע"ד המבואר בכ"מ (ראה תו"ח ד"ה ויהי כל הארץ פכ"ז ואילך. ד"ה מי מדד תרס"ב ועוד) ענין ההתחלקות וריבוי הבא דוקא מצד אחדות הפשוטה. ולהעיר ממשנת (לקו"ש ח"ט ע' 248) בנוגע לחיות פרטי.

49) הבא לקמן ראה תו"ח מקץ פה, ג. אוה"ת (יהל אור) תהלים ע' 352 ואילך. שה"ש (כרך ב') ע' תשס ואילך. וש"נ.

50) וראה תניא קו"א להבין מ"ש בפע"ח (קנה, ב). ד"ה ואתם תהיו לי תר"ס. חדא"ג מהרש"א מכות שם ד"ה תרי"ג.

51) להעיר מתוספתא (סנהדרין פ"ו, ד) כל התורה ענין אחד. צפע"נ מהד"ת פא, א. צפע"נ עה"ת הפטרה פ' ואתחנן. ועוד.

52) לקו"ת שם יג, א ואילך. ובכ"מ.

[והדבר בא לידי ביטוי גם בחילוק שבין תורה למצוות, שביחס למצוות הנה התורה היא ענין של אחדות⁵¹, וכידוע⁵² שהתורה "נמשלה לדם", והדם בכל מקום בגוף הוא לעולם אותה מציאות; ואילו המצוות נמשלו לאברים, אשר כל אבר הוא מוגדר בגדרו וציורו ושונה משאר האברים].

וזוהו טעם שינוי הלשונות בין לשון חז"ל ללשון הכתוב:

בתורה שבכתב מאירה התורה שלמעלה כפי שהיא בבחינת כלל⁵⁶, למעלה מריבוי והתחלקות⁵⁷, ומטעם זה הנה בתורה שבכתב "כל המצות בין מצות עשה ובין מצות לא תעשה הן

*52) ראה לעיל הערה *44.

53) ראה המשך תער"ב ח"ב ע' תתקכג: ובאמת בבחי' פנימיות ועצמות או"א"ס הרי מושרשת הכוונה שיהי' המשכה וגילוי או"א"ס ב"ה כו', ומ"ש כחשכה כאורה זהו בבחי' חיצוניות או"א"ס וזוהו אמרו מה איכפת לי אם שוחט ואוכל או נותר ואוכל כו' אבל בפנימיות הרי דוקא שוחט ואוכל כו' שיהי' עבודה וימשכו בני' גילוי אלקות כו' (ע"ש בארוכה בסוף הע' ואילך). ובהמשך תרס"ו ס"ע תקכא ואילך: אבל בפנימיות איכפת לי כביכול, ש"ל הכוונה שבפנימיות איכפת לי כביכול הענין דלצרף את הבריות, הזיכור דישאל. וראה לעיל הערה *44.

54) להעיר ממשנת במק"א (לקו"ש ח"ט ע' 157 ואילך) בביאור מרז"ל אימתי הוא גדול כשהוא בעיר אלקינו, שאמיתית הגדולה נעשית ע"י התלבשות אלקות בריבוי נבראים כו', עיי"ש. 55) ראה זח"ג רכב, ב. לקו"ת שלח נא, א. ועוד.

56) ראה לקו"ת שה"ש יא, ד. ועוד. 57) להעיר במבד"ר שבהערה 38 (הובא באוה"ת שם). אבל ע"ש שממשך: זה המשנה שהיא גדולה מן המקרא.

לומר שבצעמותו יתברך ובאחדות הפשוטה יורגש ענין שהוא ח"ו חוץ הימנו ואחדותו הפשוטה. דוקא בסדר ההשתלשלות⁴³, שבו אור אין סוף ברוך הוא מתצמצם וכו', וכיון שרצה הקב"ה שיתקיים, בעשרה מאמרות (ובכל אחד מהם כמה וכמה תיבות ואותיות) נברא העולם" אף ש, במאמר אחד יכול להבראות⁴⁴, אזי צמצום זה נותן מקום למציאות העולם שבו ריבוי והתחלקות (עד ל"נעשה אדם" לשון רבים) – הנה שם מתגלה ומורגש שהריבוי הוא מאחדותו יתברך, ושכוונת הדירה היא בזה, וזה בא ע"י הזיכוך הפרטי של כל כח בפני עצמו⁴⁴.

י"ד. וזהו החילוק בין הלשון במאמר רז"ל ללשון הכתוב:

בתורה שבכתב – כפי שאני נכתב⁴⁵ – מאיר כל ענין כפי שהוא בשרשו,

43 להעיר מהמשך תעריב ח"ב ע' אקט. ועד"ז בכ"מ.

44 אבות רפ"ה. וראה ב' הפי' בזה בפרדס (שער ב' פ"ו) רמ"ז (לזח"א דקל"ה ע"א). מד"ש (אבות שם) הובא ונתבאר בד"ה פדה בשלום תרנ"ט. ד"ה הנ"ל (וד"ה שלום רב) תש"ד.

44* (ואולי י"ל שזהו שנאמר הלשון, "צדקו" כי מבואר בכ"מ "לקו"ת ראה כג, ג. המשך ד"ה והר סיני) שבועות תרס"ב דלשון צדק (צדיק) מורה על היושר ולמעלה הו"ע מ"ש צדיק ה' צדקות אהב ישר יחזו פנימו היינו שיהי' הגילוי אור למטה כמו שהוא למעלה ממש שבבחי' יחוו"ע שורה ומתגלה יחוו"ע, וזה נעשה ע"י התרי"ג מצות (שלכן נק' בשם צדקה) והיינו להיות בבחי' אחדות פשוטה בתחתונים כמו שהוא למעלה אחדות פשוט. שזהו דוקא ע"י שיש ריבוי התחלקות דכחות (וריבוי בעולם) והם מזדככים בעינים הפרטי ע"י התרי"ג מצות שאז הגילוי למטה הוא אחדות פשוטה כמו שהוא למעלה (ראה בארוכה בהמשך שם ד"ה וירד הוי').

45 ראה פסחים נ, א.

וזהו גם חילוק הלשונות בין "רצה" ל"חפץ": לשון "רצה" מתארת תנועה⁴⁶, תנועת הרצון, כפי שהיא נמשכת (במרצה) אל הדבר הנרצה (ולכן אמורה לשון זו ב"לזכות את ישראל"); ו"חפץ" הוא התענוג ברצון⁴⁷ (ולכן "ה' צפן למען צדקו").

ועל דרך משל באדם למטה, הנה הרצון הוא היותו עומד בהמשכה לדבר שחוף ממנו; משא"כ ענין החפץ, תענוג, היינו מה שהוא מתענג.

ומזה בא ההבדל ביניהם, שברצון, שענינו משיכת הנפש לדבר מסוים, יש חילוקים בין דבר לדבר, מצד הקשר של הרצון אל הענינים שאליהם הוא נמשך. משא"כ בתענוג, שענינו מה שהנפש מתענגת בעצמותה, אין חילוק ממה מתענג האדם, כי אין זה קשור אל הדבר, אלא לנפש עצמה⁴⁸.

46 להעיר משני הפי', ברצתה לעשות רצון קונה" (תו"א א, סע"ג. ועוד).

47 ראה לקו"ת שלח לת, ג. ראה ית, ג. שה"ש כה, ד. ובכ"מ.

48 בלקו"ת (במדבר יח, ב ואילך) ובדרמ"צ (מב, א ואילך) ובכ"מ, מבואר שבחי' רצון העליון אין בה התחלקות. ולכן הרצון המלוכב במצות כולל כל המצות בשוה כו', אבל העונג העליון ב"ה המלוכב במצות יש לכל מצוה תענוג פרטי, כי העונג הוא פנימי המכוון המלוכב ברצון כו',

ג) גם דרוש ביאור בטעם שינוי לשון המשנה מלשון הכתוב: במשנה איתא, "רצה הקב"ה ואילו בפסוק – "ה' צפן".

[ואע"פ ש"לשון תורה לעצמה ולשון חכמים לעצמן"²⁰, הרי מצינו בכמה מקומות, שאף חכמים נוקטים את לשון הפסוק במקום שלמדים ממנו ענין מסוים; ולדוגמא (בלשונות הנ"ל ובנוגע לתורה ומצוות): לעולם²¹ ילמוד אדם תורה במקום שלבו צפן שנאמר כי אם בתורת ה' צפן. ממצוא חפץ, חפצך, חפצך אסורים חפצי שמים מותרין²². וכמה כיו"ב²³].

ד) במשנה איתא, "לפיכך הרבה להם תורה ומצות", ובפשטות פירוש "הרבה" הוא ריבוי במספר²⁴ וכמות, משא"כ לשון הכתוב (הרא"י) היא "גדיל תורה ויאדיר", גדולה וחוזק באיכות²⁵.

ה. נקודת הביאור בכל זה:

הריבוי בתורה ומצוות הנדון במשנה כאן אינו כפי שמשמע בפשטות מן המשנה (ומלשון פירוש המשניות), שהכוונה היא למספר תרי"ג דמצוות²⁵

תורה אמר יגדיל תורה וכנגד רבוי מצות אמר ויאדיר. וצ"ע איך מרומז זה בל' ויאדיר.

20 חולין קלז, ב. וראה תוד"ה שתי מנחות צד, א. שד"ח כללים מערכת למד כלל קטו.

21 ע"ז יט, א. וראה שם בגמרא לפנ"ו.

22 שבת קיג, א.

23 וראה מו"ק ט, ב. ועוד.

24 ובפרט בנדו"ד כמפורש בפי"מ.

25 וגם בחולין (סו, ב) שהובא, "יגדיל תורה גו" – הרי הכוונה לכאורה להגדלה וכו' בענין זה שבתורה. ולהעיר מתוס' שם. ובהמצוין בהערה 10. וראה רמב"ם הל' ת"ת ספ"ב.

25* להעיר גם מאו"ת (להה"מ) צג, ג.

אלא הנדון במשנה הוא החלוקה של ענין א' תורה ומצוות ל"הרבה".

והיינו, בלשון (וע"ד) מאמר חז"ל²⁶ – כיון ש"בא דוד והעמידן על אחד עשר", ה' די בכך שיהיו המצוות במספר זה; ועד"ז לדברי ר' סעדי' גאון²⁷ שכל המצוות נכללות בעשרת הדברות – ה' די בעשר מצוות אלו.

ואפילו אם תמצי לומר שאנו צריכים לכל תרי"ג הענינים, הרי די ה' באם בכל אחת מ"א או מ"י המצוות היו כמה וכמה פרטים במצוה גופא – כשם שגם עתה יש בכל מצוה כמה וכמה פרטים²⁸ – ואת זאת מתרץ הרמב"ם בדבריו, שא"כ לא היתה ודאות אפילו בקיום מצוה אחת מהנ"ל במתכונתה ושלימותה. ואולי י"ל יתרה מזה – ע"י העבירה על פרט אחד ממצוות הנ"ל, ה' חסר לאדם בשלימות המצוה אף שקיים את כל שאר פרטי.

ו. ובפנימיות הענין:

התורה נחלקת למצוות וענינים שונים זה מזה, ולפעמים אף באופן הפכי – החל מהחלוקה הכללית דמצוות עשה ומצוות לא תעשה (חיוב

26 מכות כד, א. בחדא"ג שם, שהם כוללים חלק גדול מהתורה ולא כולו – וצ"ע. ג. וראה תפא"י למהר"ל פנ"ד, וביאורו בהצ"צ לתהלים (יהל אור) טו, ב (בסופו).

27 באזהרות שלו – הובא בפרש"י עה"ת (משפטים כד, יב).

28 להעיר מסה"מ להרמב"ם שורש ז. מבוא הרי"פ פערלא לסה"מ צ' להרס"ג.

ושלילה)²⁹, החילוקים דעות חוקים ומשפטים, ועד להתחלקות דתרי"ג מצוות, שלכל אחת מהן יש תוכן³⁰, טעם וכוונה³¹ מיוחדים לה; וכן הוא בתורה, החל מהתחלקות ד' האופנים שבכל ענין שבתורה: פשט רמז דרוש סוד, החילוקים דמ"ט פנים טמא מ"ט פנים טהור³², ע' פנים לתורה³³, ויותר מזה – עד לששים רבוא פירושים בכל אופן הנ"ל בתורה³⁴.

והרי זה דורש ביאור: תורה אחת ומצוותי ניתנו מהשם אחד, וענינים הוא להמשיך ולגלות, הו"י אחד ושמו אחד, את אחדותו הפשוטה של הקב"ה. ומוכן אפוא, שגם בעבודתו של איש ישראל צריכה כל מצוה להיות קשורה אל הכוונה והתכלית האחת והיחידה: לפעול את הקישור והתאחדות כביכול של מקיים המצוה עם הקב"ה, שהוא אחדות הפשוטה; וכן כשלומד תורה – להתאחד עם נותן התורה ע"י השגת התורה.

(29) ראה "הדרן" על הרמב"ם (קה"ת, תשמ"ה) בביאור דברי הרמב"ם ריש הל' יסודי התורה.
(30) כמוכן גם ממחז"ל (זח"א קע, ב. וראה מכות כג, סע"ב) דרמ"ח וש"ה הם כנגד איברים וגידיים שאין דומים זל"ז. וראה לקו"ת ע"פ תנאים תה"י (נצבים מה, ג).

(31) ראה בספרי טעמי המצוות. ולהעיר מכוונות המצוות – שיש כוונה כללית וכוונה פרטית (עט"ר בסופו). וראה תניא רמ"א. לקו"ת שלח מ, א. ובכ"מ.

(32) ירושלמי סנהדרין פ"ד, ה"ב. דמרש תהלים ז, ח. יב, ז. זח"ב טו, ריש ע"ב. ועוד.

(33) במדב"ר פ"ג, טז. ובכ"מ.

(34) שער הגלגולים הקדמה יז. וכ"כ בש"רוה"ק בענין היחודים על קברי צדיקים הקדמה ג' (קח, ב). לקוטי מהר"ח בסוף שער מאמרי רז"ל להאר"ז.

ועד"ז הוא גם בפעולתן של התורה והמצוות, שענינן הוא לסלק את ההעלם והסתר של העולם (שמצדו עניני העולם הם בצירוף של ריבוי ופירוד) ולעשות את העולם (רשות הרבים) לרשות היחיד ליחידו של עולם – לגלות אחדותו של הקב"ה בעולם.

ומאחר שהתורה והמצוות ענינן – אחד – מדוע יש בהן ריבוי התחלקות שכזה?

ז. ועל זה בא הביאור במשנה, רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, "לזכות" מלשון "זיכוך". רצון הקב"ה אינו (רק) שבני ישראל יבואו לידי ביטול לאלקות, אלא שייפעל בהם (גם) ענין הזיכוך³⁵. והחילוק ביניהם³⁶:

תוכן הביטול הוא שמציאות האדם בטלה ואיננה, ועי"ז הוא דבוק לאלקות; והגם שהאדם מורכב מכחות ואברים שונים – עד לריבוי התחלקות דרמ"ח אברים ושס"ה גידים – הנה להתחלקות זו אין כל מקום בתנועת הביטול, אשר פועלת ביטול והעדר של (מציאותם וממילא של) עניניהם הפרטיים, כך שכאילו אין כל חילוק ביניהם.

אבל ענין ה"זיכוך" הוא, שהאדם עצמו – איבריו וגידיהם – מזדככים

(35) וכמרו"ל (ב"ר רמ"ד. ושו"נ) "לא נתנו המצוות אלא לצרף בהם את הבריות". וראה לקו"א להה"מ סרנ"ט (סז, רע"א) בביאור המשנה שבפנים. תפארת ישראל (למהר"ל) ספ"ה. ועוד. וראה במדב"ר ר"פ בהעלותך.

(36) ראה גם בהנסמן בהערה 31. לקו"ת ח"ד ע' 1193 ואילך.

ונעשים למציאות אחת עם האלקות³⁷ – ובוזה, אדרבא, ריבוי ההתחלקות (כוחות ו) אברים וגידיים נוגע, מפני שההזדככות של כל (כח ו) אבר וגיד צריכה להיות בהתאם לתוכנו וענינו הפרטי.

וכיון שרצה הקב"ה שייפעל בבני ישראל ענין הזיכוך ("לזכות"), "לפיכך הרבה להם תורה ומצוות" – על כן נעשה גודל הריבוי וההתחלקות בתורה^{37*} ומצוות, לפי שבכל מצוה יש ענין מיוחד הפועל זיכוך (כח ו) אבר וגיד מסויימים שבאדם³⁸ (ועד"ז בחלק מסוים בעולם³⁹), וכן הוא בתורה, אשר הענינים השונים והמחולקים בתורה פועלים זיכוך באופנים שונים של גדר השכל⁴⁰.

(37) להעיר ג"כ ממשנת (לקו"ש חט"ז ע' 436-7; 439 ואילך) בהחילוק בין תורה למצוות, יחוד וביטול. וראה לקו"ש שם ע' 246 ואילך.
(37*) להעיר משער הגלגולים (ולקוטי מהר"ח יו) שם: הנשמות הם ס' רבוא כו' התורה היא שרש נשמות כי ממנה חוצבה ובה נשרשו ולכן יש בתורה ס' רבוא פירושים כו' ונמצא כי מכל פ"י מן הס' רבוא פירושים נתהוו נשמה אחת כו' ע"ש.

(38) ראה במדב"ר פ"ד יו"ד (קרוב לסופו): נתן להם תורה שבכתב שיש בה תרי"ג מצוות כדי לנלאם מצוות ולזכותם שנאמר ה' חפץ גוי' ולכן כל אדם מישראל צריך לבוא בגלגולים רבים עד שיקיים כל תרי"ג מצוות התורה במחשבה דבור ומעשה וישלים לבושי נפשו ולתקנם כו' כדי להלביש כל תרי"ג בחי' וכחות שבנפשו אחת ממנה לא נעדרה כו' (אגה"ק ר"ס כט (קמת, ב) בשם האר"ז. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ס"ד).
(39) ראה במדב"ר פ"ז, ה.

(40) ראה הל' ת"ת שם: ועוד אמרו חכמי האמת שכל נפש צריכה לתיקונה לעסוק בפרד"ס כו', וכל מי שיכול להשיג ולידע הרבה כו' צריך לבוא בגלגול עד שישגי וידע כל מה שאפשר כו' הן

ח. אבל צריך להבין: מאחר שהקב"ה הוא אחדות הפשוטה, ומצד זה היו גם התורה והמצוות צריכות להיות באופן כזה, שלא יהי' בהן ריבוי התחלקות וקוין שונים, ומה ש"הרבה להם תורה ומצוות" הוא רק "בכדי לזכות את ישראל" – ממילא נמצא, שהריבוי בתורה ומצוות הוא ענין של ירידה כביכול, ואינו קשור כל כך עם עצם התורה ומצוותי, שענינן הוא אחדות ופשיטות.

ועל זה מובא במשנה הפסוק, ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר, דאדרבה, הריבוי בתורה ומצוות פועל כביכול הגדלה והאדרה בתורה, וזאת מפני ש"ה' חפץ למען צדקו".

ט. ההסברה בזה:

ידוע בענין "נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים⁴¹ [אשר פנימיות הדירה היא "לדור ולשכון בנשמות ישראל וכו' שיהיו כנסת ישראל מכון לשבתו ית' כו"⁴²], אשר אימתי ה"דירה" היא אמיתית – דוקא כאשר היא נפעלת ע"י זיכוך פנימי של האדם, היינו, שכל כח פרטי לפי מהותו וענינו נעשה מיוחד באלקות, כנ"ל.

אמנם, מצד כוונת הדירה כפי שהיא כביכול בעצמותו אין מקום כלל לגדר של ריבוי והיפך הריבוי, ואי אפשר

בפשטי ההלכות הן ברמזים ודרשות וסודות כי כל מה שנשמתו יכולה להשיג ולידע מידיעת התורה זהו תיקון שלימותה וא"א לה להתקן ולהשתלם כו'.

(41) תנחומא נשא טז. ועוד.

(42) המשך תרס"ז ס"ע תסת. וראה תו"א משפטים עו, ד. אוה"ת שם ע' א' דסו. סה"מ תר"ל ע' סד. ועוד.